

Đề bài

Hãy bình luận
câu tục ngữ:

Ăn cỗ đi trước
lợi nước theo sau.

Bài làm

Đây là câu tục ngữ phản ánh cách xử thế của xã hội cũ. Về nghĩa đen ta hiểu khi nào có người mời đi ăn cỗ thì nên đi trước, như vậy sẽ được ăn trước, ngồi ăn đằng hoàng không lo thiếu chỗ, thậm chí có những mâm cỗ dành cho khách đến trước thường đầy đủ các món ăn hơn. Nhưng khi phải lội nước thì nên đi theo sau để tránh những gì có thể nguy hiểm xảy ra như vấp phải cọc, phải đá, hoặc sa xuống hố sâu. Bằng hai từ *đi* câu tục ngữ có ý nghĩa rất sâu sắc.

Nhưng xét kĩ câu tục ngữ này, người ta không chỉ nói với ý nghĩa thực dụng ấy, mà muốn nói đến nghĩa bóng, một ý nghĩa mang tính xã hội là cách ứng xử ở đời. Có thể minh họa cụ thể là khi có hoàn cảnh được hưởng bổng lộc, quyền lợi thì nên tìm cách hưởng trước. Nghĩa là phải nhanh tay hơn người khác để chớp thời cơ tốt nhất. Còn nếu khi được giao nhiệm vụ hay công việc đi vào chỗ khó khăn thì tìm cách lùi lại đi theo sau mọi người để tránh những gian khổ, tai họa buổi đầu có thể xảy ra.

Trong dân gian còn có nhiều câu ca dao ý nghĩa tương đương. Ví dụ:

Ăn thì ăn những miếng ngon

Làm thì chọn việc còn con mà làm

Rõ ràng đây là lối sống ích kỉ cá nhân. Nếu đặt câu tục ngữ này vào hoàn cảnh xã hội cũ, có thể đó là một cách xử thế *khôn ngoan* vì ở trong xã hội ấy, đó là sự đấu tranh sinh tồn, là thủ đoạn ranh mãnh của người đời nhưng chỉ là một thói hư, tật xấu, không có ý nghĩa gì tốt đẹp.

Vấn đề đặt ra hiện nay là nên đánh giá câu tục ngữ này như thế nào?

Căn cứ vào mục đích và ý nghĩa của tục ngữ nói chung là để răn dạy, khuyên nhủ người đời. Tục ngữ thường là *lời hay ý đẹp* nêu ra những bài học về đạo lí cuộc sống, lẽ nào ông cha ta lại cổ vũ cho một lối sống xấu xa, đê tiện như thế.

Như vậy đây là câu tục ngữ mang ý nghĩa phê phán thói sống lấu cá, ranh mãnh, hoặc ích kỉ, tham lam mà trong kho tàng văn học dân gian còn khá nhiều câu có ý nghĩa gần gũi hay tương đương với câu tục ngữ. Ví dụ:

Được voi đòi tiên

Khôn sống mong chết

Như vậy câu tục ngữ không cổ vũ cho lối sống, cách xử thế cao thượng, thông minh mà phê phán những lối sống tinh quái, lừa lọc, khôn lỏi v.v...

Đi vào phân tích, chúng ta thấy câu tục ngữ: *Ăn cỗ đi trước lội nước theo sau* có hai nghĩa đen và bóng như đã phân tích ở trên. Và nó có thể sử dụng cho hai hạng người:

Có hạng người dùng nó để làm cách xử thế như một thứ kinh nghiệm ở đời, chủ yếu là ở xã hội cũ và số người này tuy không nhiều nhưng vẫn tồn tại chịu ảnh hưởng của nó đến ngày nay.

Có hạng người dùng nó như là một sự cảnh tỉnh, phê phán lối sống khi mình đứng trước tình thế giữa cao thượng với thấp hèn, giữa cá nhân với tập thể.

Xã hội ngày nay ngày càng nhiều những con người coi đó là lời phê phán nghiêm khắc nên có phong trào đấu tranh ở đâu cần thanh niên có, ở đâu khó có thanh niên. Trong khi đó chúng ta cũng phải đau xót nhận ra rằng còn có rất ít hạng người đi theo lối xử thế theo câu tục ngữ này nên chưa thể chấm dứt được những tệ nạn của xã hội bởi vì bản chất ý nghĩa câu tục ngữ này là phê phán thói ích kỉ, tham lam, ranh mãnh, luồn lách.

Cách xử thế và lối sống này đã quá lỗi thời đối với đất nước ta. Nếu ai cũng làm theo như thế thì làm gì có những chiến sĩ cách mạng dám đi vào cuộc sống chiến đấu đầy gian khổ hy sinh ở những buổi đầu dựng nước, giữ nước và thực hiện phương châm: *Gian khổ đi trước, hạnh phúc hưởng sau*. Dĩ nhiên quá trình thực hiện còn có nhiều khó khăn nhưng ai cũng phải công nhận các chiến sĩ như cụ Phan Bội Châu, Phan Chu Trinh và bao nhiêu chiến sĩ yêu nước khác cho đến các chiến sĩ cộng sản trước hết là Bác Hồ và những người đồng chí, người học trò của Bác mà chúng ta đã biết, nói theo nghĩa tục ngữ tình nguyện đi trước khi lợi nước.

Do vậy, là người học sinh của thế hệ tương lai cần rèn luyện, phấn đấu và phê phán không khoan nhượng lối sống *An cổ đi trước lợi nước theo sau*. Đó là lối sống nhỏ nhen ti tiện không thể chấp nhận. Nếu suy xét kĩ ta có thể rút ra kết luận: nếu ta thực hiện theo lối sống này thì ngay những người thân yêu trong gia đình cũng không chịu nổi ta hưởng chi đối với bạn bè, xã hội. Gần đây có những cuốn phim đã khai thác khía cạnh này là nhân vật Đông trong phim *Áo ảnh trắng*, xã hội sẽ còn tiếp tục phê phán, lên án lối sống này.